

A fény- és létszerelmes költő

(Kiss Benedek:
Szomorún és boldogan)

Az imponáló formakultúrával, irigylésre méltó érzelmi intelligenciával, kivételesen gazdag élményvilággal és sokféle érzékenységformával megáldott Kiss Benedek költészete azért lehet beavatásszerű és megvilágosító erejű, mert a kreatúrátudattal élő szerző önmagát az univerzum polgáraként, a létezését pedig szentségeként gondolja el. A magyar irodalmi hagyomány számos jelentős értékét szuverénül ötvöző líravilág a természeti létezés ezernyi apró csodájára fogékony szemléletével, a bukolikus idill pannon derűvel átszótt, sajátosan egyéni változatával is unikumszámba megy. Ekként lehet ő a fény- és létszerelmes költő, aki fáradhatatlan erővel próbálja megmutatni a belső békéhez és a külső harmóniához vezető utat.

Kiss Benedek költészetében Kós Károly direkt hatásával aligha számolhatunk, ám a reneszánsz típusú ezermester életpéldájának nyilvánvaló jelenlétével annál inkább. Az erdélyi kultúrhistoria égtartó emberének jótékony hatása és inspirációja mindenekelőtt a természettel, a Gondviseléssel, a nemzeti közösséggel és kultúrhagyománnyal megvalósított harmonikus egységet és a velük folytatott állandó párbeszédet jelenti. Kiss Benedek a veleszületett tanulhatatlan talentumoknak köszönhetően régóta tudja, hogy „jó mindaz, ami a teljesség felé emel és a harmóniával összeköt, s rossz mindaz, ami a harmóniától és a teljességtől elválaszt”. A költővel készült interjúk (például a Görömbei András, a Faragó Laura és Barna T. Attila által jegyzett beszélgetések) is azt támasztják alá, hogy a világban való eligazodás, a létben való otthonosság a belső béke és a külső harmónia nélkül egyáltalán nem lehetséges. A *Szomorún és boldogan* versuniverzuma is ezt a meggyőző-dést erősíti bennünk.

A címével a *Boldog, szomorú dal* Kosztolányiét megidéző, hetven opust számláló és négy ciklusból felépülő kötet első egysége (*Csillagok, szűnyogok*) a másik három verscsoport költészetre, szerelemre, Istenre fókuszáló jellegzetes élmény- és érzékenységformáit is megelőlegezi. Az alaphangot megadó kötetnyitó verstömb a mikro- és makrovilágot egybefogó tematikai, világképi gazdagságával, illetve az egzisztenciális és nemzeti sorskérdésektől a kozmikus bukolikáig ívelő szemléleti tágasságával jelzi, hogy az integer személyiség létteljességet megcélzó törekvése és szintézisteremtő igénye a posztmodern korban is lehetséges.

A költői élményrétegek és hangmodulációk változatossága a természetben és privát szférában megélhető otthonosság szenzuális örömétől a világban és országban való idegenség disszonáns tapasztalatáig ad számot arról a jellegzetesen Kiss Benedekre valló értékvilágról, amely a közösségi orientációjú, lét- és jövőérdekű elkötelezettséget, az életértékek és megtartó hagyományok iránti mélységes felelősséget jelenti.

Miközben az első ciklus partitúráját öröm és bánat, életremény és halálotudat eldöntetlen vitája motiválja, az itt sorjázó versek néhány őszikéhangulatú, a megfáradás és számadás elégikus futamít recitáló darabjában (*Pólusok, Négyesorosok, Boromnak fogytán, Az éjszaka, Leégő gyertyák*) olybá tűnik, hogy kényszerűen bár, de fokról fokra vággyá lesz a lemondás és lemondással lesz a vágy. Hozzáteve, hogy költőnk esetében az elégikus regiszter elsősorban nem József Attilára vagy Vörösmartyra emlékeztet, hanem sokkal inkább Csokonaira és Dsidára. Életöröm és elmúlástudat, idill és tragikum disszonanciáját oldandó – mintegy a poeta angelicus és a garabonciás költő gesztusait megidézve – kerül előtérbe a sokdimenziós orfikus tudást és létteljességet fölillantó látomás: „Szeretem hajnali tántorgásom / a konyhában, / mikor a város alszik / kába homályban. // Én ilyenkor látok / világosan, / tántorog a világ szintén, / s mint én, / olyan. // Nappal nagyképű, konok, / futós és élemedett, / ilyenkor a mindenség / játszó gyerek. // (...) Megkísértenek manók, / tündérek, / s vallom, hogy ők is valók, / csurran a pohár / és ilyenkor/ vagyunk mi mindenhatók.” (*Míntha századok óta*)

A kötet poétikáját és világgképét legartisztikusabb módon kifejező, tartópillérszerű költemények (*Együgyű dalocskák, Status, Csillagok, szűnyogok, Költők, romantikusan, minden időben, Rímek kavargása, Ósfa, Könnyel és irtalommal, Apokrifprédikáció, Szomorún és boldogan*) teszik élményszerűen érthetővé, hogy mit is gondol a költő magyarságról, anyanyelvről, szülőföldről, természetről, szerelemről, mindenségről, költészetről, s a mindezek foglalatául szolgáló Istenről. A leginkább művészetfilozófiai érvénnyel bíró és legegységesebb dimenziókban mozgó költemény kétségkívül a kötet-címadó vers.

A *Szomorún és boldogan* a létről való tudás emblematikus darabjaként a költő talán legszemélyesebben kozmikus és legkozmoszmisszerűbb alkotása. A nyelvi tisztaságával, emberi mélységével és hibátlan formarendjével megigéző vers a 20. századi zakrális költészet legjavához kapcsolódva fejezi ki a vendéglét talányos-tragikus misztériumát s az evilági tapasztalat metafizikai távlatból fölsejlő mélyebb és teljesebb értelmét. Az elhívás útján élő lélek az Isten által

megszentelt világ sokféle gazdagságát, megannyi örömét és szenvedését klasszicizált nyugalmú, vallomások alakzatokban emeli katartikus erejű, sugárzó szépségű poézissé: „Világod láttam / portól / a csillagokig, / Láttam: / egy emberben / ezer lakik, / s minden egy ember / mégis / egy ember, / keresztekkel verve / és kegyelemmel. (...) Gazdag létémért/ áldlak, / Uram- / áldalak / szomorún / és boldogan”

A *Szomorún és boldogan* című kötet szembeötlő erejű versek frazeológiájában, motívumrendszerében és metaforikájában megnyilvánuló természet- és valóságközeli szemléletmód, ami életés hitelességet és üde frissességet kölcsönöz a művek tárgyias rétegeinek. Ezzel egyidejűleg a költemények metafizikai távlatokra és egyetemes emberi jelentésekre nyíló rétegeiben a látomásos-szimbolikus-mítoszi költői világ is fölépül. Így teremtetve meg – József Attila, Illyés Gyula, Nagy László és Juhász Ferenc nyomán – látvány és reflexió, tárgyiasság és intellektualitás hibátlan egységét. Ami persze ősi és modern, tonalitás és atonalitás kegyességében a bartóki szintézist is magában rejti.

Miközben a létrontással és létabszurditással viaskodó Kiss Benedek legfőbb művészi törekvése a mi maradék várunk megóvására irányul, a virrasztó, értéktanúsító magatartáson belül a „tisztának a tisztát őrizzük meg” ethosza, illetve az emberként és magyarként hogyan lehetnénk őszintén boldogok dilemmája látszik a lehangsúlyosabb elemnek. Az egzisztenciális és közösségi természetű sorsproblémák eber öntudattal és példaadó felelősséggel történő megvallásában a *Szomorún és boldogan* című kötet valódi szellemi izgalmat és színvallásra készítő morális próbatételt jelent. Ugyanakkor – mivel „az ének segítségnyújtás, / a lelki tisztasági procedurák / működtetése” – Kiss Benedek „keresztekkel és kegyelemmel” megjelölt versei sokat segíthetnek abban is, hogy a létrontás erőivel folytatott, sokszor egyenlőtlen küzdelemben méltósággal és eséllyel vegyük föl a harcot.

(Holnap Kiadó, 2007)
Kődöböcz Gábor

A mozigépész számvetése

(Baán Tibor: Papírmozi)

Baán Tibor *Papírmozi* című, válogatott és új verseket tartalmazó kötete az 1965–2006 közötti időszakot öleli fel. (A dátum csak annyiban érdekes, hogy a szerző első kötete csak 1995-ben, kis híján ötvenéves korában jelent meg.)

Érdekes pozíciójú költő Baán Tibor. Nemcsak azért, mert viszonylag későn jelentkezett szerzőként, vagy, mert egyáltalán nem fontos számára, hogy költészete a divatos irányzatok jegyében alakuljon. Baán Tibor a hagyományt követi, főként az 50-es, 60-as évek lírai hagyományához ragaszkodik. Elsősorban azt tartom lényegesnek, hogy ezekben az évtizedekben meglehetősen szemantizált volt a költészet. Az üzenet, amit a költő közvetített (akár a szavak mögötti is), mindennél lényegesebbnek bizonyult. A metaforák szövevényes rendszerében kódolt üzenet adta a vers gondolati magját. Baán ezt mindig is komolyan vette. Olyannyira, hogy esetenként rejtett módon érvényesül a gondolati lényeg, akár másodlagos-harmadlagos jelentésem keresztül. Ekkor természetesen sok feladat hárul az olvasóra is, az értelmezés mindamelllett, hogy nehezebb, asszociációk formájában sok lehetőséget is kínál. Már az első kötetben, a Madárházban találunk erre példát: a „Chaplin csámpás cipőiben / a seggberügött Igazság jött közénk. // Hatalmasoktól nem tűr / megalázást, de a veréb- / szarért nem haragszik. // A cirkusz halhatatlan.” (*Chaplin*); vagy a „Nyúlok a vízbe: / Zokni vagy Atlantisz? / Mocsárbüdös semmi / Kihúzom a dugót / Leeresztem a tengert” (*Csendélet, 1974*) árnyalt jelentéssel is rendelkező idézetek, – jóllehet, még ha abszurd töltetet is kapnak, a mellébeszélés nélkül kimondott egyértelmű gondolatok sokkal meghatározóbbak a kötetben: „életvíz / a frizsiderben / jégkocka képében / szoktam szopogatni / minden kockával / fiatalabb leszek // egyelőre csak a / tömbfelülvélő / vette észre: / ősz hajam / visszabarnult...” (*Szerencsefi*)

A beszédmód alakulását tekintve a kötetek sora folytonosságot képvisel. A kezdeti abszurd-ironikus hangvételt a második kötetben (*Alvilági anizsz*) már felülmúlja a rezignáltság dominanciája. Az *Egység álma* című kötetből kezdve (ilyen ciklus nem is szerepel ebben a válogatott kötetben) bölceleti, szinte prófétikus hangot üt meg, kinyilatkoztatásokat tesz.

Alszent dolog lenne nem venni tudomást arról, hogy az ilyesfajta lírán túlhaladt az idő. A (poszt)modern irodalmi szemlélet nem tud mit kezdeni a küldetéstudattal. Önmagában már a hagyományosság értéke is kétségessé válik, ha nem az imitációs eljárások felől közelítünk hozzá. Baán nem így közelít, ő inkább az időtálló (esztétikai) értékek elismertetésére törekszik. Ezenkívül fontos a forma tisztelete is. Ez is hozzá tartozik – szándéka szerint – a költészet harmóniájához.

A formatiszteletré kétféleképpen lehet tekinteni. Lehet korszertületnek itélni, de lehet épp ellenkezőleg, a posztmodernhez kapcsolni azáltal, hogy ez a költői magatartás rájön

– és ha rájön, hát helyesen ki is használja –, hogy a nyelv jól formálható nyersanyag, és így a költészet alapja. A hagyományértés szempontjából ez utóbbi akár pimasznak, frivólnak is tartható a „jelen” és a „bármikor” játékában, hiszen azáltal, hogy a nyelv visszaléptethető gyakorlatilag bármelyik korba: a reneszánsztól, a barokktól kezdve, a romantikán át a klasszikus és késő modernségig, a józsefattilás klasszicizmusig, akár a maival ötvözött nyelv létrejöttére is számíthatunk.

Baán Tibor a hagyomány nyelvéhez való kötődés folyamán válik egyre inkább köznyelvvivé. Vagyis olyan, mintha fölsimerné, hogy, habár a hagyomány mindig hozzáférhető, nem utánozhatja (tökéletesen) az elődök nyelvhasználatát, mert idejétmúlt lenne. Az intertextualitás fogalma felől közelítve elfogadhatóan korszerű tudna lenni, viszont ehhez még úgy tűnik, nem tud (/akar) fölőni. Allúziók, rájátszások sem jellemzőek költészetére. Akadnak esetleges ajánlások, verscímeiben előforduló asszociációk, (imitációk), de ezek is megmaradnak a textusok erősítésének szintjén, nem tudnak intertextuális alakzatokká fejlődni. Például: a *Nemzedék* című vers paratextuális eleme – az ajánlás Kassák Lajos emlékének – és a verstest szövege összhangban van egymással, egyetlen jelentős asszociatív kijelentésnek köszönhetően: „... visszafelé pörgetni a teremtés rulettkerekét s föl- / tenni megint az avantgarde zsetonjait”.

Úgy tűnik tehát, hogy a hagyománytisztelben mögöttes elemként egyfajta kényszer is megbújik – vagy nevezük inkább szándékosságnak –, már ami az esetleges költői gesztusok ismétlését illeti. Ennyiben tehát önállóan lírikusnak is tekinthető Baán Tibor. Ami egyediséget ad versmondainak, az a köznyelviség rétegeihez kapcsolódó ironikus nyelvhasználat. Ennek alkalmazásakor minden esetben azt tette (és eszerint az írónia eredeti jelentését a „tettetést” használja föl), hogy a világ elfogadható, a benne zajló változások törvényeszerűek: „a régi toronyórákhoz / régi emberek szükségeltetnek / akik ... acélos órazengéssel üzennek / miképp mi is: / „vacsora a hűtőben” (*Régi*), s közben megjelennek a hétköznapi önreflexivitás jegyei is: „Esküvő, két igen, / édes fogantatás, / habár a rózsavízhez / közel a rothadás.” (*Két igen*)

Mindez átvezet egy magasabb szintre, a világgép kialakításának szintjére. Ha ezt egyetlen szóval kellene jellemeznem, azt mondanám, mitikus. Furcsa mód egyesül benne a keserűséggel ájtárt írónia a valóság ellenpontjaként felépített mítosszal, még pontosabban: a hangulat a mitikus témával. Példát ad erre a *Mögött* című vers és annak zárata. A világ pusztulásának tényét a „háromkirá-

lyok” feltételezett, ismételt eljövetelelével teszi elfogadhatóvá. (A rejtett jelentés Baán-féle iskolapéldája valósul itt meg – természetesen a Megváltó megszületésére utal burkoltan.) „...világítjuk a járatot amit mások ástak / a történelemben tanúságnak / lépkedünk mint akik őseiket keresik / s végső tanulságul megleglik ... / érzékeljük e kollektív agóniát / hogy föl számolja magát a világ – / de jönnek a háromkirályok megint / s elkezdődik a föld a víz a tűz”. Megfigyelhető, hogy a mitikus világgép kapcsolatban áll a bölceleti, kinyilatkoztatászerű beszédmóddal is. Kiseb mértékben, nem olyan látványosan, mint a beszédmódbeli változás, de témák esetén is jelen lesz a módosulás igénye, majd az állandósulásé. Baán mindenkor költészetében szembetűnő az idő fogalmának körüljárásából adódó elmúlástudat dominanciája. A mitikus világgép így nemcsak az ironikus vagy a bölceleti beszédmóddal hozható kapcsolatba, hanem az elmúlás gondolatával is.

Hogy későn lesz „hivatásos” költővé, életkorilag is magától értetődővé teszi, hogy központi helyet foglal el nála az idő múlása és az abból származó számvetés intenciója. A soron következő kötetekben is megmarad ennél, csak különböző módokon körüljárja, más-más oldalról közelít a témához. Az értelmezések végül lét- és egzisztenciaértelmezésekhez vezetnek.

Az *Alvilági anizsz* című kötet nyitja a sort. Általa a szerző rögtön beemeli a halál motívumát a versek szövetébe. Még ugyanebbe a rétegbe türemkedik bele az egyéni elvesztés aktusa, a saját magából kiinduló haláltudat és a világ pusztulásának víziója. Az idővel való játék is részese lesz az alkotásnak, s egyre fontosabbá válik a jelen és a múlt, esetenként az elképzelt jövő kérdése. Az utóbbi általában tragikus megvilágítást kap, de előfordul, hogy ironiával kevert abszurdítás teremt meg az utópisztikus hangulatot. „Vágyainkból disznóvénnyek lesznek / ... (menetrend szerinti hattyúk – vízibalett)” (*Utópia*) Az ironikus felhangok természetesen árnyaltabbá teszik a tragikus témát.

Baán Tibor időtudata egységesítő erejű. A világ minden szubsztanciája s velük együtt a versek szereplői az időnek vannak kiszolgáltatva, egy alárendelt függőségi viszony részei. Az én olvasatomban legalább öt markáns összetevője van az idő fogalmának ebben a lírában, s ezzel kissé ellentmondok a borítón szereplő állításnak, miszerint a múlt hangsúlyosabb szereppel bírna a többi időkomponensnél. Véleményem szerint a jelen idő a múlt meghatározója, és fordítva; a múlt és a jelen egymás kiegészítői, értelmezői. Ennek legjobb bizonyítéka a múlt és jelen, a tegnap és ma, az akkor és most (és a sor még folytatható lenne) újra és újra

előkerülő összehasonlítása, természetesen az értékek és azok változásának tükrében. „... mit se tudva arról / hogy ennek az útnak más dimenzióit / napsütötte vetületeit / megismerem húsz-harminc év múlva / ... azonos az akácfa a ház / csak én nem én már soha” (*Akkor és most*); „... a válasz / ma és tegnap s kétezer évvel ezelőtt is / ugyanaz...” (*Üzenet Szerápiónnak*). Ezekhez hasonló fontos versei az idő-témának a *Naptárasszony I. és II.* A bekövetkező változás tegnap és ma között egyértelműen negatív. Naptárasszonynak nincs más tulajdona, csak az emlékezete, mert aki megismerte, „pirosbetűs napokon virágot szedett” és elhagyta.

Az időkérdés következő megvalósulása a változás folyamatának kifejezése. Baán Tibor erre is jól bevált költői eszközöket használ, például: csak a már megváltozott állapotban lévő anyagot, tárgyat, tájat írja körül, amiből egyértelműen lehet következtetni arra, hogy a jelen szempontjából vizsgálódik: „szédült zenedoboz – / romantika / vége” (*Bákirálynő*); „összeragasztani nem lehet / se könnyre se méz se technocol / mindaz ami elment” (*Után*). Ezen a ponton válik sokkal kiélezettebbé a múlt és jelen játéka, az elmúlás lehetőségei megbontják az összhangot. „csészék, bögrék és poharak / s ami feketedik bennük: tegnapi / tegnapelőtti s még régebbi / hamuizú kávék üledéke.” (*Elégia*) Mindennek majdhogynem ellenpontja az idő filozófiai szempontból történő versbe foglalása. Ekkor főként a folyamatosság, kisebb mértékben a visszafordíthatatlanság fogalmai dominálnak: „mintha ezer esztendeje / rezzenéstelenül néz” (*Raszkolnyikov éjszakája*); „kiporolom a szőnyeget / ... dől belőle: / középkor / újpor / legújabb” (*Dühös vagyok a világra*); „hullik, időcsepp / ... örök olvadás” (*Viaszbábok*); „Taxis kövesse azt a taxit, / amelybe tegnap szálltam én. / Kövesse azt a tegnapot” (*Időtaxi*).

Az időfogalom további komponensei a tér és idő metafizikai megragadásának lehetőségei, valamint az idővel kapcsolatos jelzős szerkezetek használata: szobrász-idő, csillagokat pörgető idő stb. És van egy hatodik eleme is, mely csak rejtetten tartozik az időbeliséghez. Baán Tibor versei igen képszerűek, mondanivalói erős vizuális élményt nyújtanak annak, aki végigköveti elméjével a szavak valódi vagy mögöttes jelentéseinek képződményeit. Ahogy a kötet címe is sugallja, a vizualitás és a textusok szintjének találkozásából igazi mozi kerekedik. Papirmozi.

„Szent mozigépész, ki e mozgó alakokat / Ráfested szívemre, biztosan tudod: / Csak képzeletem játszik térrel, idővel” (*Káprázat*).

(*Hét Krajcár Kiadó, 2007*)
Hanti Krisztina

„Világszomjas nézés”

(Szabó T. Anna: *Elhagy*)

Anyának lenni felelősség. Az én olvasatomban e felelősségtudat emberi, transzcendens és poétikai teljességében végiggondolt és kimunkált vállalása teszi olyan fontossá és szeretethetővé Szabó T. Anna ötödik verseskötvét. Ezért is lepődtem meg azon, hogy az *Elhagy* számos recenziója az idill fogalmából kiindulva felteszi a kérdést: a családi boldogság elég problematikus téma-e ahhoz, hogy írni lehessen róla. Holott a lírai én épp a feleség és családanya pozíciójában kényszerül emberi mivoltunknak, világba és időbe vetettségünknek, szeretetteljes kapcsolataink törekenységének, boldogságunk lehetőségeinek és eleve lehetlenségének olyan mélységű és őszinteségű végiggondolására, ami a magyar költészetben példa nélküli. Az eleve komplex helyzet megértése és megértetése az anya számára megkerülhetetlen kötelesség, hiszen ő tehet gyermekei létezéséről, az ő feladata gondoskodni róluk, biztonságot nyújtani nekik egy nyilvánvalóan bizonytalan világban, és megmutatni a gyönyörűséget az egzisztenciális fenyegetettség közepette.

A Szabó T. Anna korábbi kötetéből már ismert objektivitás és formai fegyelmesség megőv a didaxis veszélyétől. A személyes élmények megjelenítése olyan érzékletes, hogy a figyelmes olvasó maga élheti át a pillanatot, amikor a lényeg közvetlen kimondás nélkül, pusztán a poétikai felépítésből válik evidenssé. A *Három körül* című versben például a várandós kismama éjszaka megébred, forgolódik, s benne forgolódik a magzat. A tárgyszerű leírás témája látszólag a születés előtti feszült várakozás. Csak-hogy a hangsúlyosan ismételt, hol a babára, hol az anyára vonatkoztatott nyugalanság mélyebb oka éppen az, hogy a feloldás, a születés egyáltalán nem ígér megoldást, csupán egy másféle kétségekkel terhes állapotot. A „Mit tud a magzat a fényről?” kérdésre válasz lehetne, hogy majd megismeri, ha már világrajött. De a születés előtti tudatlanságból csak egy újabb, transzcendentális tudatlanságba érkezhet, amelyben az anya maga is vergődik: „Mit tud a hunyt szem a fényről? / Aztat az éjszaka méhe.” Magzat és anya helyzetének párhuzama finom, kettős sejtetéssel érzékelteti a transzcendencia utáni vágyat. Egyrészt a szöveg, ha félig rejtve is, de hangot ad az anya sóvárgásának az ébredés, a reggel fénye után, ami evidensen értelmezhető a jelen, sötét, nyugtalan állapotot követő megvilágosodás vágyaként. Másrészt a cím nem csupán az éjszaka legsötétebb óráját megjelölő időpont, hanem az olvasóban felidézheti Nemes Nagy Ágnes közismert sorait: „Aludj halász. Epp három óra.

/ Krisztus halála perce ez.” (*Balaton*), s így a megváltás pillanatának ellenpólusára, a kétségek mélypontjára is utalhat.

A gyermek és az anya kapcsolatának párhuzamba állítása az ember Istenhez való viszonyával a kötet egyik vezérmotívuma. „Ha úgy hinnénk el az Istent, mint újszülött az anyát.” (*Ima a sötétben*) Csakhogy a vágyott feltétlen bizalom lehetetlen, hiszen sérül az elszakadáskor, ami gyermeknek és felnőttnek egyaránt alapélménye. Fontosságát jelzi, hogy az „Elhagy” szó nemcsak a kötetnek és az első ciklus nyitóversének címe, illetve a *Flamenco (Elhagy remix)* alcíme, hanem különféle variációi, szinonimái a szövegekben rendre visszatérnek. Más szóval, mindaz a végtelen gazdagságú, örömteli részlet, amelyet a versek nagy része ünnepel, mind csak pillanatnyi. A beteljesülés kíváncsiul vonja maga után az elmúlást, hogy ennek *A csúcs* családjában tökéletesen elégedett beszélő is tudatában van: „ha soha nem állok fel innen, / ha belekövülök a ragyogásba, / akkor is csúszni fogok lefele”. A létezés gyönyörű változatoságától elválaszthatatlan a megszűnés folytonos élménye:

Elmész egy helyről, ahol boldog
[vagy éppen,
keresel mást, ahol majd boldog
[lehetsz.
De csak veszihetsz
[mindenféléképpen:
a múltadról a változás lementsz.
(*A változás*)

Ez a felnőtt tudása az időről. A ciklusokat megelőző vers, az *Alvó arcok* is a felnőtt hangján, hűvösen tárgyilagos képekben veszi számba az emberi élet fázisait.

„Arcod először zárt, meleg, kerek.
Még úgy lebeghetsz álmaid felett,
mint könnyű lomb közt a
[madártojás.”

...
„Végül az arcod, mint a víz a
[fagyban:
rázáródik minden vonása lassan –
a jég beáll, a lélegzet kihagy.”

E tudás indokolja a szorongást, amellyel az anya szembeesül gyermekei megóvásának egyszerre leküzdhetetlen és beteljesíthetetlen vágyával és kötelességével: „Mit tegyek értük? Hogy legyen éber?” (*A hitről*)

Hasonló erővel van azonban jelen a kötetben egy másik időszemlélet is: a pillanatban megélhető teljesség. A részletekben tobzódó örömmel ábrázolt látvány mindig meghatározó jellegzetessége volt Szabó T. Anna költészetének – gondoljunk a *Fény* és a *Rögzített mozgás* című köteteknek akár csak a címére –, aki az elemi rácsodálkozás képességét felnőttként is megőrizte. Ezt jelen könyvének szá-